JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

8 päivänä huhtikuuta 2003 [1]

1. Landesarbeitsgericht Schleswig-Holstein (Saksa) on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle neljä ennakkoratkaisukysymystä, joissa se pyytää tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annetun direktiivin 93/104/EY tulkintaa. [2]

Tarkemmin sanoen kysymyksillä halutaan selvittää, kuuluuko lääkäreiden sairaaloissa suorittama päivystysaika [3] kokonaisuudessaan työaikaan sellaisessa tapauksessa, että heillä on mahdollisuus nukkua kyseisessä sairaalassa niinä aikoina, joina heitä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja.

I Pääasian tosiseikat

2. Pääasian kantaja ja vastapuoli ennakkoratkaisukysymykset esittäneessä Landesarbeitsgerichtissa Norbert Jaeger on toiminut 1.5.1992 alkaen lääkärinä Kielin kaupunginsairaalan kirurgisella osastolla. Hän sitoutui lisäsopimuksella suorittamaan päivystyksiä, joihin sovelletaan Saksan virkaehtosopimuksen, Bundesangestelltentarifvertragin, nro 8/2 liitteen 2 C korvausluokkaa D. Asianomaiset olivat sopineet kyseisen virkaehtosopimuksen soveltamisesta. Jaegerin työaika on ollut huhtikuusta 1998 alkaen kolme neljäsosaa säännönmukaisesta viikoittaisesta työajasta, mikä vastaa noin 29 viikkotuntia.

3. Asianomainen suorittaa kuukaudessa maanantaista torstaihin kuusi päivystystä, joiden pituus on 16 tuntia; perjantaisin

1 — Alkuperäinen kieli: espanja.

2 — Neuvoston direktiivi, annettu 23.11.1993 (EYVL L 307, s. 18).

3 — Esillä olevassa asiassa käytetyn terminologian selventämiseksi totean, että Espanjan lainsäädännön mukaan päivystys voidaan suorittaa paikalla sairaalassa tai takapäivystyksenä. Kuninkaan asetuksessa 137/1984, 11.1.1984 (BOE, 1.2.1984) sekä 24.9.1984 annetussa määräyksessä (BOE, 26.9.1984) käytetään vielä käsitettä "vahti" viittamaan tiettyjä ammatteja koskeviin tavanomaisen työajan ulkopuolella järjestettyihin työvuoroihin. Nimitys vaihdettiin 9.10.1985 annetussa määräyksessä (BOE, 16.10.1985) ja vahtien sijaan alettiin käyttää nimitystä "päivystysvuorot", joiden aikana terveydenhuollon käyttäjistä huolehditaan tauotta. Kyse ei siis ole, kuten asian suullisessa käsittelyssä tietyt väliintulijat esittivät, siitä, että terveydenhuollon ammattilaisten on oltava valppaina ja toiminnassa palveluksessa ollessaan. Sama käsitteiden kehitys voidaan havaita oikeuslaitoksessa: kuninkaan asetusta 3233/1983, annettu 21.12.1983, (BOE, 31.12.1983), sovellettaessa palkkiota maksettiin virkamiehille, jotka palvelivat tuomioistuimissa 24 tuntia "keskeytyksettä vahteina", kun taas kuninkaan asetuksen 351/1985, annettu 20.3.1985, (BOE, 21.3.1985), voimaantultua virkamiehille maksetaan korvausta siitä, että he "päivystävät" 24 tuntia tuomioistuimen tiloissa.

18 tuntia 30 minuuttia; lauantaisin 25 tuntia (lauantaiaamusta klo 8:30 sunnuntaiaamuun klo 9:30) ja sunnuntaisin 22 tuntia 45 minuuttia (sunnuntaiaamusta klo 8:30 maanantaiaamuun klo 7:15), mikä tekee yhteensä 114 tuntia kuukaudessa. Maanantaista perjantaihin päivystys alkaa tavanomaisen kahdeksantuntisen työpäivän jälkeen.

4. Päivystysvuorojen aikana lääkäri pysyy sairaalassa ja suorittaa kutsusta työtoimeksiantoja. Hänen käytössään on kahden muun lääkärin kanssa jaettu huone, jossa hän voi nukkua silloin, kun häntä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja. Voimassa olevan työehtosopimuksen mukaan työskentelyaika kyseisenä aikana on keskimäärin usean kuukauden ajalta enintään 49 prosenttia.[4] Päivystys korvataan osin vapaa-aikana[5] ja osin ylityökorvauksina.

5. Jaeger väittää, että sairaalassa suoritettu päivystys on työaikaa. Landeshauptstadt Kiel, joka vastaa sairaalan hallinnosta ja on valittaja sekä pääasian vastaaja, katsoo sen sijaan kansallisten tuomioistuimien vakiintuneen oikeuskäytännön ja saksalaisen oikeuskirjallisuuden mukaan, että päivystys niinä aikoina, joina lääkärit eivät työskentele, on katsottava lepoajaksi eikä työajaksi.

6. Kanne hyväksyttiin ensimmäisessä oikeusasteessa ja Landeshauptstadt Kiel valitti tuomiosta.

II Asiaa koskeva Saksan lainsäädäntö

7. Kansallisen tuomioistuimen mukaan työaikaa ja lepoaikaa säännellään työaikalaissa (Arbeitszeitsgesetz), joka on annettu 6.6.1994, direktiivin 93/104/EY saattamiseksi osaksi valtion sisäistä oikeusjärjestystä.

8. Työaikalain 2 §:n 1 momentin mukaan työajalla tarkoitetaan kyseisessä laissa ajanjaksoa, joka kestää työskentelyn alkamisesta työskentelyn päättymiseen ja johon ei sisälly lepoaikoja. Lain 3 §:n mukaan työntekijöiden päivittäinen työaika saa olla enintään kahdeksan tuntia. Työaikaa voi-

4 — Landeshauptstadt Kiel toteaa kirjallisissa huomautuksissaan, että jos päivystys edellyttää enemmän työtä kuin keskimäärin 49 prosenttia päivystysajasta, toiminta järjestetään täysiaikaisena. Jaegerin edustaja totesi asian suullisessa käsittelyssä, että lääkäri työskentelee tosiasiallisesti enemmän kuin 49 prosenttia, sillä hän suorittaa myös hallinnollisia tehtäviä.

5 — Lääkärillä on ilmeisesti käytettävissään kaksi seitsemän tunnin jaksoa sekä yksi viiden ja puolen tunnin jakso keskellä viikkoa suoritetusta päivystyksestä sekä yksi seitsemän tunnin lisäjakso sunnuntaina suoritetusta päivystyksestä. Korvausta vapaa-ajan muodossa ei myönnetä perjantaisin ja lauantaisin suoritetusta päivystyksestä, koska niitä seuraava päivä on joka tapauksessa vapaapäivä. Jaegerin tekemien laskelmien mukaan, jos kyseiset jaksot otetaan huomioon, päivystys käsittää lähes 88 tuntia kuukaudessa eli 22 tuntia viikossa, ja kun ne lisätään sovittuun viikkotyöaikaan, saadaan lähes 51 tuntia.

daan pidentää kymmeneen tuntiin ainoastaan siinä tapauksessa, että päivittäistä kahdeksaa tuntia ei keskimääräisesti ylitetä kuuden kalenterikuukauden tai 24 viikon pituisen ajanjakson aikana.

9. Työntekijöiden lepoaikojen pituudesta säädetään lain 5 §:ssä, jonka mukaan työntekijöillä on päivittäisen työajan päättymisen jälkeen oltava vähintään 11 tunnin pituinen keskeytymätön lepoaika.

Saman pykälän 2 momentissa sallitaan se, että sairaaloissa ja muissa hoitolaitoksissa lepoaikaa supistetaan enintään tunnin pituiseksi edellyttäen, että lyhennys kalenterikuukauden tai neljän viikon sisällä korvataan pidentämällä tiettyä muuta lepoaikaa vähintään 12 tuntiin.

Saman pykälän 3 momentissa säädetään, että kyseisissä sairaaloissa tapahtuva työajan lyhentäminen päivystyksen (Bereitschaftsdienst) tai takapäivystyksen [6] (Rufbereitschaft) aikana suoritettavien työtoimeksiantojen vuoksi voidaan tasata muina aikoina, jos työtoimeksiannot eivät kestä yli puolta lepoajasta.

6 — Takapäivystys määritellään ajaksi, jona toimihenkilöllä ei ole velvollisuutta pysyä työpaikalla, mutta hänen on oltava valmis saapumaan paikalle lyhyellä varoitusajalla.

10. Työaikalain 7 §:n 2 momentissa annetaan mahdollisuus sopia yleisissä tai työpaikkakohtaisissa työehtosopimuksissa, siltä osin kuin työntekijöiden terveydestä huolehditaan vastaavien työ- ja lepoajan tasausten avulla, että

— poiketen 5 §:n 1 momentista päivystyksen ja takapäivystyksen yhteydessä lepoajat mukautetaan tällaisen toiminnan erityispiirteisiin, erityisesti lepoajan lyheneminen päivystyksen tai takapäivystyksen yhteydessä suoritettujen työtoimeksiantojen vuoksi tasataan muina aikoina

— lain 3 §:n ja 4 §:n sekä 5 §:n 1 momentin ja 6 §:n 2 momentin säännöksiä mukautetaan hoitotyön yhteydessä siten, että otetaan huomioon tällaisen toiminnan erityisyys ja hoidettavien henkilöiden hyvinvointi

— lain 3 §:n ja 4 §:n sekä 5 §:n 1 momentin ja 6 §:n 2 momentin säännöksiä mukautetaan vastaamaan työskentelyn erityisyyttä liittotasavallan, osavaltioiden, kuntien ja muiden yhteisöjen sekä julkisoikeudellisten laitosten ja säätiöiden hallinnon ja elinten osalta sekä muiden sellaisten työnantajien osalta, jotka ovat sidoksissa julkishallintoa koskevan työ- tai

virkaehtosopimuksen tai muun olennaisilta osiltaan samansisältöisen työehtosopimuksen mukaisiin työehtoihin.

Saksan hallitus on ilmoittanut kirjallisissa huomautuksissaan, että kyseisessä virkaehtosopimuksessa sallitaan lääkäreiden lepoajan lyhentäminen kahdeksaan tuntiin. Työmarkkinaosapuolet ovat sopineet, että viikonloppuna suoritettua päivystystä vastaava vähimmäislepoaika on 12 tuntia, mutta jos päivystysaika on ollut 12 tuntia ja tehty seitsemän ja puolen tunnin työpäivän jälkeen, lepoaika voidaan lyhentää kahdeksaan tuntiin.

11. Virkaehtosopimuksen 15 §:n mukaan virkamiesten kahdeksan viikon viikkotyöaika on keskimäärin 38 tuntia 30 minuutta. Työaikaa voidaan pidentää keskimäärin kymmeneen tuntiin päivässä tai 49 viikkotuntiin, jos siihen liittyy vähintään keskimäärin kahden tunnin päivittäinen pakollinen päivystys työpaikalla (Arbeitsbereitschaft); keskimäärin 11 tuntiin päivässä tai 54 viikkotuntiin, jos päivystysaika on kolme tuntia ja keskimäärin 12 tuntiin päivässä tai 60 viikkotuntiin, jos työntekijä on työpaikalla, mutta työskentelee ainoastaan tarvittaessa.

III Ennakkoratkaisukysymykset

12. Landesarbeitsgericht toteaa, ettei päivystyksen käsitettä ole säännelty työaikalaissa. Kyseessä on velvollisuus olla läsnä tietyssä paikassa yhdistettynä tarvittaessa välittömään työvalmiuteen. Työntekijä lepää ja työskentelee olosuhteiden mukaan. Hän ei työskentele omasta aloitteestaan, vaan ainoastaan työnantajan vaatimuksesta. Jaeger suorittaa edellä esitettyä käsitettä vastaavaa päivystystä.

Työntekijöiden on työnantajan vaatimuksesta oltava tavanomaisen työpäivän lisäksi tietyssä paikassa, jonne heihin saa yhteyden ja josta heidät voidaan tarvittaessa kutsua suorittamaan toimeksiantoja. Heitä voidaan vaatia suorittamaan päivystysvuoroja ainoastaan, jos kokemuksen perusteella voidaan olettaa tiettyä työmäärää, jonka kesto ei saa ylittää lepoaikojen kestoa.

Landesarbeitsgericht selvittää lisäksi, että Saksan lainsäädännössä päivystys katsotaan työaikalain 5 §:n 3 momentin ja 7 §:n 2 momentin perusteella lepoajaksi eikä työajaksi. Työskentelyjaksoista johtuva lepoajan lyheneminen korvataan muuna aikana, mikä Landesarbeitsgerichtin

mukaan osoittaa, että päivystysvuoro katsotaan lepoajaksi, jos työntekijä ei ole suorittanut tuona aikana työtehtäviä.

Landesarbeitsgericht lisää, että Bundesarbeitsgericht on todennut edellä esitetyn viime vuosina toistuvasti, tosin palkkaoikeudellisissa asioissa. Kyseisen tuomioistuimen mukaan ei voida katsoa, että nukkuvan työntekijän työpanos olisi vähäisempi kuin täysiaikaista työtä suoritettaessa, sillä hän ei ensin mainitussa tapauksessa työskentele lainkaan. Kun edellä esitetty siirretään nyt käsiteltävänä olevaan asiaan, on Landesarbeitsgerichtin mukaan todettava, ettei työntekijä nukkuessaan ole työnantajan käytettävissä direktiivissä 93/104/EY tarkoitetulla tavalla.

13. Saksalainen tuomioistuin on edellä esitetyn ratkaisemiseksi päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko työntekijän sairaalassa suorittamaa päivystysaikaa pidettävä yleisesti direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdan mukaisena työaikana ja onko näin myös silloin, kun päivystävällä työntekijällä on niinä aikoina, joina häntä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja, oikeus nukkua?

2) Onko pidettävä direktiivin 93/104/EY 3 artiklan vastaisena sellaista kansallista säännöstä, jossa päivystysaikaa pidetään lepoaikana siltä osin kuin sen aikana ei ole osoitettu työtoimeksiantoja, kun työntekijä on sairaalassa hänen käyttöönsä asetetussa tilassa ja suorittaa kutsusta työtoimeksiantoja?

3) Onko pidettävä direktiivin 93/104/EY vastaisena sellaista kansallista säännöstä, jossa 11 tunnin päivittäisen lepoajan lyhentäminen sairaaloissa ja muissa hoitolaitoksissa työskenneltäessä on sallittua siten, että jos päivystyksen tai takapäivystyksen aikana suoritettujen työtoimeksiantojen kokonaiskesto on vähemmän kuin puolet lepoajasta, niihin käytetty aika tasataan muina aikoina?

4) Onko pidettävä direktiivin 93/104/EY vastaisena sellaista kansallista säännöstä, jonka mukaan työehtosopimuksessa tai työehtosopimuksen perusteella tehdyssä yrityskohtaisessa sopimuksessa voidaan sallia, että päivystyksen ja takapäivystyksen yhteydessä lepoaikojen pituus mukautetaan vastaamaan tällaisen toiminnan erityisyyttä ja että lepoajan lyhentäminen päivystystoiminnan aikana voidaan tasata muina aikoina?"

IV Asiaa koskeva yhteisön lainsäädäntö	3 artikla
14. Vastatakseen Landesarbeitsgerichtin esittämiin kysymyksiin yhteisöjen tuomioistuimen on tulkittava seuraavia direktiivin 93/104/EY säännöksiä:	"Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta kaikilla työntekijöillä on vähintään 11 tunnin pituinen keskeytymätön lepoaika 24 tunnin jakson aikana."
2 artikla [7]	6 artikla
"Tässä direktiivissä tarkoitetaan	"Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi:
1) työajalla ajanjaksoa, jonka aikana työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaa tai tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti;	— —
2) lepoajalla ajanjaksoa, joka ei ole työaikaa;	2) keskimääräinen työaika jokaisena seitsemän päivän jaksona, ylityö mukaan lukien, on enintään 48 tuntia."
— — ."	17 artikla
7 — Tässä ja jäljempänä ratkaisuehdotuksessa esitetyt lainaukset direktiivistä on suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.	"— —

2. Poikkeukset voidaan määritellä laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä tai työehtosopimuksilla taikka työmarkkinaosapuolten välisillä sopimuksilla edellyttäen, että kyseisille työntekijöille annetaan vastaavanlaiset korvaavat lepoajat tai että poikkeustapauksissa, joissa ei objektiivisista syistä ole mahdollista myöntää tällaisia vastaavanlaisia korvaavia lepoaikoja, kyseiset työntekijät saavat asianmukaisen suojelun:

2.1 edellä olevasta 3, 4, 5, 8 ja 16 artiklasta

— —

c) kun on kyse toiminnasta, jossa tarvitaan jatkuvaa palvelua tai tuotantoa, erityisesti

i) palvelut, jotka liittyvät sairaaloiden tai vastaavien laitosten, asuntoloiden ja vankiloiden järjestämään vastaanottoon, hoitoon ja/tai huolenpitoon

— — ."

V Asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa

15. Asian käsittelyn yhteydessä kirjalliset huomautuksensa ovat esittäneet yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 20 artiklassa määrätyn ajan kuluessa Landeshauptstadt Kiel, Jaeger, Tanskan, Saksan, Alankomaiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio.

Suulliset huomautuksensa ovat 25.2.2003 pidetyssä istunnossa esittäneet Landeshauptstadt Kielin asiamies, Jaegerin edustaja, Saksan, Ranskan, Alankomaiden, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten asiamiehet sekä komission asiamies.

VI Esitetyt huomautukset

16. Jaeger katsoo, että sairaalassa suoritettua päivystystä on kokonaisuudessaan pidettävä työaikana riippumatta siitä, kuinka usein sen yhteydessä suoritetaan toimeksiantoja, koska hänen on oltava sairaalassa työnantajan käytettävissä toteuttaakseen tarvittaessa tehtäviään. Jaegerin mukaan työntekijän turvallisuutta ja terveyttä ei Saksassa varmisteta, koska päivystyksestä suoritettava korvaus rajoitetaan koskemaan työskentelyjaksoja. Jos

lääkäriltä voitaisiin edellyttää jopa 30 tunnin keskeytymätöntä työskentelyä, häntä ei jälkeenpäin myönnetyllä lepoajalla suojattaisi stressiltä eikä tehtävien suorittamisessa sattuvilta virheiltä, minkä vuoksi hänelle ei näin ollen, Jaegerin mukaan, anneta direktiivin 93/104/EY 17 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua vastaavaa lepoaikaa.

17. Landeshauptstadt Kiel ja asiassa väliintulijoina olleet viisi hallitusta katsovat, ettei työntekijän sairaalassa suorittama päivystys ole yleensä direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua työaikaa. Tarkemmin sanoen, jos hänellä on mahdollisuus nukkua sairaalassa, jaksoja, joina häntä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja, ei voida katsoa työajaksi. Edellä mainitut väliintulijat katsovat, että direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa työajan määrittelemiseksi annetut kolme perustetta ovat kumulatiivisia. Näin ollen ei voida katsoa, että nämä perusteet täytetään päivystyksen yhteydessä toteutetuilla lepojaksoilla, sillä työntekijä ei nukkuessaan tai levätessään ole työnantajan käytettävissä eikä hän myöskään tuolloin suorita työsopimuksessa määrättyjä tehtäviä. Velvoite olla paikalla laitoksessa ainoastaan rajoittaa hänen liikkumisen vapauttaan eikä hänen työskentelyvalmiuttaan voida samaistaa työpanoksen antamiseen. Päivystävän työntekijän suojelu varmistetaan siten, että 11 tunnin lepoajan kuluminen aletaan laskea aina uudelleen sen keskeydyttyä toimeksiantojen suorittamisen vuoksi. Jos päivystävää työntekijää ei häiritä ja hän voi nukkua jopa 11 tuntia, kyseinen aika lasketaan korvaavaksi lepoajaksi. Jos työnmäärä sairaalassa poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi ylittää 50 prosenttia päivystysajasta, työntekijällä on oltava seuraava päivä vapaata, millä taataan terveyden suojelun kannalta välttämätön lepoaika.

18. Komissio sen sijaan katsoo, että päivystys on yleensä työaikaa, sillä lääkäreiden on oltava paikalla sairaalassa työnantajan käytettävissä toteuttaakseen ammattitehtäviä. Toisaalta lääkärin päivystykseen käyttämät tunnit eivät kuulu 11 tunnin keskeytymättömään vähimmäislepoaikaan, joka työntekijöillä on direktiivin 93/104/EY 3 artiklan mukaan oltava kutakin 24 tunnin jaksoa kohti.

VII Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

A *Ensimmäinen kysymys*

19. Saksalainen tuomioistuin tiedustelee tällä kysymyksellä, kuuluuko lääkäreiden sairaaloissa suorittama päivystysaika

kokonaisuudessaan direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun työaikaan sellaisessa tapauksessa, että heillä on mahdollisuus nukkua niinä aikoina, joina heitä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja.

20. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut direktiivin 93/104/EY tarkoituksesta asiassa BECTU, [8] että sekä perustamissopimuksen 118 a artiklasta, [9] joka on direktiivin oikeudellinen perusta, että direktiivin johdanto-osan ensimmäisestä, neljännestä, seitsemännestä ja kahdeksannesta perustelukappaleesta samoin kuin sen 1 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, että direktiivin tarkoituksena on vahvistaa vähimmäisvaatimukset, joilla parannetaan työntekijöiden elin- ja työoloja lähentämällä erityisesti työajan kestoa koskevia kansallisia säännöksiä. Yhteisöjen tuomioistuin on lisännyt, että samojen säännösten mukaan tämän yhteisön tasolla tapahtuvan työajan järjestämistä koskevan lähentämisen tarkoituksena on taata työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parempi suojelu varmistamalla se, että työntekijöillä on riittävät vähimmäislepoajat ja tauot.

21. Direktiivissä 93/104/EY annetaan työajan järjestämistä varten turvallisuutta ja terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan vuorokautisiin ja viikoittaisiin vähimmäislepoaikoihin ja vuosilomaan sekä taukoihin ja viikoittaiseen enimmäistyöaikaan sekä tiettyihin yötyötä, vuorotyötä ja työaikajärjestelyjä koskeviin seikkoihin.

22. Työajan käsite on määritelty direktiivin 93/104/EY 1 artiklan 2 kohdassa, jonka mukaan työajalla tarkoitetaan "ajanjaksoa, jonka aikana työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaa tai tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti". Edellä esitetty poissulkien samassa 2 kohdassa määritellään lepoajaksi "ajanjakso[a], joka ei ole työaikaa".

23. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut asiassa Simap [10] annetussa tuomiossa, että työajan käsitteen ominaispiirteet sisältyvät niihin ensiapuyksiköissä [11] työskentelevien lääkärien päivystysjaksoihin, jotka edellyttävät fyysistä paikallaoloa terveydenhoitolaitoksessa ja että kaksi ensimmäistä edellytystä täyttyvät tämän järjestelmän mukaisten päivystysjaksojen aikana.

8 — Ks. asia C-173/99, tuomio 26.6.2001 (Kok. 2001, s. I-4881, 37 ja 38 kohta).

9 — EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—EY 143 artiklalla.

10 — Ks. asia C-303/98, Simap, tuomio 3.10.2000 (Kok. 2000, s. I-7963, 48 kohta).

11 — Espanjan yleisessä terveydenhuoltolain nro 14/1986, 25.4.1986, (BOE, 29.4.1986) 56 §:ssä erotetaan ensiapu, jonka tehtävänä on terveyden edistäminen, sairauksien ennaltaehkäiseminen, parantaminen ja kuntouttaminen perusvälineiden ja tukilaitteiston avulla, ja erityishoito, jota annetaan sairaaloissa ja erityislaitoksissa ja johon kuuluu terveysongelmien monimuotoisempi hoito ja muita sairaaloiden erityistehtäviä. Terveydenhuollon perusrakenteista 11.1.1984 annetun kuninkaan asetuksen 137/1984 (BOE, 1.2.1984) 3 §:n mukaan ensiapuryhmä koostuu yleislääkäreistä, lastenlääkäreistä, lastenhoitajista, sairaanhoitajista, kätilöistä ja apuhoitajista.

Yhteisöjen tuomioistuin on lisännyt, että vaikka todellisuudessa tehty työ vaihtelee olosuhteiden mukaan, näille lääkäreille asetetun velvollisuuden olla paikalla ja käytettävissä työpaikalla harjoittaakseen ammattitoimintaansa on katsottava kuuluvan heidän tehtäviensä suorittamiseen.

24. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuntee tämän oikeuskäytännön, mutta katsoo, että nyt esillä olevassa tapauksessa vastaus voisi poiketa edellisestä sillä perusteella, että lääkärillä on mahdollisuus nukkua niinä hetkinä, joina häntä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja. Tällaista tilannetta ei ole tarkasteltu aiemmin.

25. Tarkasteltaessa saksalaisessa sairaalassa päivystystä suorittavan lääkärin konkreettista tilannetta, havaitaan, että hänen paikallaoloaan sairaalassa edellytetään ennalta määrätyn aikataulun mukaan ja hänen on tuona aika oltava käytettävissä harjoittaakseen toimintaansa, vastatakseen ilmaantuviin tarpeisiin ja noudattaakseen työnantajan ohjeita. Vaikka oletettaisiin, että tosiasiallinen työaika, joka lasketaan usean kuukauden ajalta, olisi 49 prosenttia päivystysajasta, hänelle voidaan päivystysaikana osoittaa välttämätön ja rajoittamaton määrä työtoimeksiantoja.

26. Nyt esillä olevassa tapauksessa, samoin kuin asiassa Simap, [12] direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa asetetut kaksi ensimmäistä vaatimusta täytetään, jos lääkäri on työpaikalla työnantajan käytettävissä. [13] Epäselvyys aiheutuu siitä, että hän voi päivystystä suorittaessaan nukkua, silloin kun häntä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja. Näin ollen hän ei työskentele jatkuvasti.

27. Mielestäni tämä mahdollisuus nukkumiseen ei useastakaan syystä tarkoita sitä, että nämä hetket olisi suljettava pois työajasta.

28. Ensiksi direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa asetetut kolme perustetta ovat itsenäisiä, kuten julkisasiamies Saggio on osoittanut asiassa Simap [14] esittämässään ratkaisuehdotuksessa ja yhteisöjen tuomioistuin vahvistanut tuomion 48 kohdassa, [15] eikä tietyn ajanjakson määrittelemiseksi työajaksi ole välttämätöntä, että ne kaikki täytetään. On muistettava, että direktiivin 93/104/EY tarkoituksena on antaa työajan järjestämistä

12 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia.

13 — On selvää, että hän on työnantajan käytettävissä, sillä hänen on oltava työnantajan osoittamassa paikassa.

14 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainitussa asiassa annettu tuomio (Kok. 2000, s. I-7968 ja sitä seuraavat sivut, tuomion 36 kohta).

15 — Tosin tietyissä teoksissa on esitetty eriävä näkemys. Fairhurst, J., "Simap—Interpreting the Working Time Directive", *Industrial Law Journal*, osa. 30, kesäkuu 2001, s. 236—243, erityisesti s. 240: "By asserting that the three 'working time' criteria are cumulative, the ECJ has cleared up any possible doubt on this issue"; Baron, F., "La notion de temps de travail en droit communautaire", *Droit social*, 2001, s. 1097—1102, erityisesti, s. 1098: "L'avocat général Saggio, soulignant le caractère peu clair de la formule employée, avait considéré que trois critères posés par le texte — — étaient autonomes, avec des arguments très pertinents. — — Malgré la force de cette analyse, la Cour de Justice a considéré, semble-t-il, que les trois conditions étaient cumulatives".

varten turvallisuutta ja terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan kaikissa jäsenvaltioissa, minkä vuoksi 2 artiklassa esitetyt käsitteet määritellään hyvin laajasti, jotta niitä voitaisiin soveltaa kaikkiin käytännön tilanteisiin.

29. Tietenkään ei riitä, että vain yksi peruste täytetään. Kaikkia työntekijän työpaikalla kuluttamia tunteja ei voida katsoa työajaksi: työajasta voidaan esimerkiksi sulkea pois ruokailuun käytetty aika; tietyn tuntimäärän päivässä kestävä ja tiettyinä päivinä viikossa täytetty työnantajan käytettävissäoloaika ei välttämättä ole työaikaa;[16] silloinkaan, kun sinä aikana suoritetaan tehtäviä, jos siihen ei liity joku toinen annetuista perusteista, sillä asianomainen voi suorittaa kyseisiä tehtäviä omasta aloitteestaan, pyyteettömästi ilman työnantajan vaikutusvaltaa.

16 — Ks. Supiot, A., *Au delà de l'emploi. Transformations du travail et devenir du droit du travail en Europe*. Flammarion, Pariisi 1999, s. 122 ja sitä seuraavat sivut: "— — la pratique des 'astreintes' (travail au sifflet: *on call*), — — met à mal la définition traditionnelle du temps de travail. Comment qualifier ce temps où le salarié ne travaille pas pour le compte de son employeur, mais doit se tenir prêt à répondre à toute réquisition de sa part? Le temps ainsi assujetti n'est du temps libre ni du temps de travail. C'est un temps d'un troisième type — — dont la qualification et le régime restent à définir en droit du travail"; Meulders, D., Plasman, O., ja Plasman, R., "Unsocial, Rotating & Split Working Hours", *Atypical Employment in the EC*, Dartmouth, 1994, s. 80: "These forms of working constitute the different formulae for flexible time management. They include shift work, night work, flexitime, module base working, block working, and on call working (— — with workers having to be available when their firms require them) — — "; Hakim, C., "Working Time in Britain: Non-regulation and 'Laissez Faire' Policies", *The Regulation of Working Time in the European Union. Gender Approach*, P.I.E., Bryssel 1999, s. 284: "*Reservism* and *on-call* work are done by 5 % of the workforce".

30. Mielestäni ajanjaksot, joina työntekijä on työpaikalla työnantajan käytettävissä, kuuluvat työaikaan, vaikka hän ei suorittaisikaan tehtäviään, sillä tehtävien jakaminen henkilökunnalle kuuluu aina työnantajan valtuuksiin. Sama pätee ajanjaksoihin, joina työntekijä on työpaikalla suorittamassa työtään, vaikka hän ei olekaan työnantajan käytettävissä, koska hän tekee työtään erittäin itsenäisesti konkreettisten tulosten saavuttamiseksi, sekä ajanjaksoihin, joina hän on työnantajan käytettävissä ja suorittaa tehtäviään, mutta ei ole työpaikalla.

Kahden perusteen samanaikainen täyttäminen on ehdoton ja useimmissa tapauksissa riittävä edellytys, jotta tietyt ajanjaksot voidaan laskea direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi työajaksi.

31. On myös totta, kuten Yhdistyneen kuningaskunnan asiamies korosti asian suullisessa käsittelyssä, että ensimmäinen peruste on ilmaistu eri tavoin eri kielillä. Esimerkiksi espanjaksi,[17] ranskaksi[18] tai italiaksi[19] vaaditaan, että työntekijä on tai pysyy työpaikalla, kun taas englanniksi,[20] saksaksi[21] ja hollanniksi[22] on välttämätöntä, että hän työskentelee. Näiden toi-

17 — "— — el trabajador permanezca en el trabajo".
18 — "— — le travailleur soit au travail".
19 — "— — il lavoratore sia al lavoro".
20 — "— — the worker is working".
21 — "— — ein Arbeitnehmer — — arbeitet".
22 — "— — de werknemer werkzaam is".

sintojen vertailu ei kuitenkaan johda mihinkään, sillä jos ensisijaiseksi katsottaisiin kolmessa viimeksi mainitussa kielitoisinnossa käytetty muotoilu, ensimmäinen ja kolmas vaatimus eivät poikkeaisi toisistaan ja toinen niistä olisi tarpeeton. Lisäksi portugalinkielinen toisinto poikkeaa vielä kaikista edellä mainituista toisinnoista. Siinä näytetään jaetun perusteet kahteen ryhmään: työntekijä joko työskentelee tai on työnantajan käytettävissä työtään tai tehtäviään suorittaessaan. [23]

32. Landeshauptstadt Kielin asiamies korosti asian suullisessa käsittelyssä direktiivin 93/104/EY antamisen jälkeen tapahtunutta yhteisön oikeuden kehitystä, joka olisi otettava huomioon tulkittaessa direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa annettua työajan määritelmää.

33. Direktiivin 93/104/EY soveltamisalaa on todella viime vuosina muutettu paljon. Aiemmin soveltamisalalta poissuljetut alat ja toiminta on otettu mukaan direktiivin 2000/34/EY [24] tullessa voimaan kuitenkin niin, että direktiivin säännöksiä ei sovelleta, jos toisissa yhteisön välineissä on yksilöidympiä vaatimuksia tiettyjen ammattien tai tietyn ammattitoiminnan työajan järjestämisestä.

34. Edellä mainittu pätee maantieliikenteen liikkuvissa tehtävissä toimiviin henkilöihin, joiden työajasta on säädetty direktiivillä 2002/15/EY. [25] Kuten valittajan ja pääasian vastaajan edustaja ilmoitti, tämän direktiivin 3 artiklassa erotetaan toisistaan "työaika" ja "varallaoloaika", joista viimeksi mainittu määritellään ryhmissä ajavien liikkuvien työntekijöiden osalta kuljettajan vieressä tai makuualustalla vietetyksi ajaksi ajoneuvon ollessa liikkeellä. Tämä aika suljetaan pois työajasta, rajoittamatta kuitenkaan jäsenvaltioiden lainsäädännön tai työmarkkinaosapuolten sopimusten soveltamista.

Mielestäni kuorma-autonkuljettajien "varallaoloaikaa" ei voida rinnastaa lääkärien päivystykseen, vaikka vertailu olisikin houkuttelevaa. Direktiivin 2002/15 tavoitteena on säätää työaikajärjestelyjä koskevista vähimmäisvaatimuksista maantieliikenteen liikkuvissa tehtävissä toimivien henkilöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi sekä maantieliikenteen turvallisuuden parantamiseksi ja kilpai-

23 — "— — o trabalhador está a trabalhar ou se encontra à disposição da entidade patronal e no exercício da sua actividade ou das suas funções".

24 — Tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annetun direktiivin 93/104/EY muuttamisesta koskemaan direktiivin soveltamisalan ulkopuolisia toimialoja ja toimintoja 22 päivänä kesäkuuta 2000 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL L 195, s. 41). Jäsenvaltioiden on pantava direktiivi täytäntöön viimeistään 1.8.2003.

25 — Maantieliikenteen liikkuvissa tehtävissä toimivien henkilöiden työajan järjestämisestä 11 päivänä maaliskuuta 2000 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL L 80, s. 35).

luolosuhteissa ilmenevien erojen pienentämiseksi edelleen. Kyseessä on toisaalta erityinen direktiivi, jonka yksilöllinen soveltamisala on erittäin rajoitettu ja jonka tavoite poikkeaa direktiivin 93/104/EY tavoitteesta ja joka lepoajan osalta perustuu asetukseen N:o 3820/85 [26] tai sen asemesta AETR-sopimukseen. Lisäksi työntekijä tietää etukäteen varallaoloajan keston ja näin ollen hän tietää, että jos hän nukkuu, häntä ei herätetä ennen kuin kyseinen aika on kulunut, mikä ei päde päivystystä suorittaviin lääkäreihin.

35. Toiseksi vaikka päivystyksen aikana suoritettu toiminta poikkeaa työteholtaan ja tehtävien laajuudelta tavanomaisen työajan puitteissa toteutetusta toiminnasta, se ei kuitenkaan tällä perusteella muutu työntekijän lepoajaksi. Toisaalta direktiivissä 93/104/EY ei säädetä työajan ja lepoajan välimuotona olevasta ajasta.

36. Kolmanneksi vaikka työajan määrittelemisessä käytettävät kolme perustetta pannaan direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti täytäntöön kansallisilla säännöksillä, määräyksillä ja hallinnollisilla toimenpiteillä, se ei tarkoita sitä, että jäsenvaltioilla olisi mahdollisuus olla soveltamatta kyseisiä perusteita vetoamalla sisäiseen säännöstöönsä. Laskettaessa työntekijän työaikaa on tiedettävä, onko hänellä kansallisen lainsäädännön nojalla tai työehtosopimuksen perusteella oikeus pitää tauko tietyn tuntimäärän jälkeen. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan voi kansalliseen säännöstöönsä vedoten katsoa, ettei sairaalassa päivystävä lääkäri ole työnantajan käytettävissä sinä aikana, jona hän ei työskentele, vaan odottaa, että hänelle osoitetaan seuraava työtoimeksianto.

37. Lopuksi lääkärille annettu mahdollisuus nukkua silloin, kun hänen toimintaansa ei tarvita, johtuu päivystyksen olemuksesta. Kyseessä on toiminta, joka vastaa tarvetta pitää terveydenhuoltoa yllä keskeytymättömästi, mutta joka suoritetaan maanantaista perjantaihin toteutettavan työpäivän oloista poiketen. Tällöinkään päivystävän lääkärin tehtävät eivät rajoitu kutsuttaessa säntillisesti suoritettaviin toimeksiantoihin, vaan hänen tehtäviinsä kuuluu lisäksi hänen vastuullaan olevien potilaiden tilan ja siinä tapahtuvan kehityksen oma-aloitteinen valvonta.

38. Mitä ajateltaisiin työnantajasta, joka sen sijaan, että antaisi lääkärin käyttöön vuoteen lepäämistä varten toimettomina hetkinä, osoittaisikin hänelle vain tuolin,

26 — Tieliikenteen sosiaalilainsäädännön yhdenmukaistamisesta 20 päivänä joulukuuta 1985 annettu neuvoston asetus (EYVL L 370, s. 1).

jolla hän voisi istua odottaessaan työtoimeksiantoja? Katsookohan tämän kysymyksen esittänyt tuomioistuin, että lääkärin tuolilla istuen kuluttamat tunnit ovat lähempänä työaikaa kuin vuoteessa kulutetut tunnit?

39. On ilmeistä, että lääkärin on myös päivystyksen aikana kyettävä suorittamaan työtoimeksiantoja parhaalla mahdollisella tavalla: jos hänellä on sänky työtoimeksiantojen välisiä lepohetkiä varten, hänen terveyttään suojellaan ja hänen potilaille antamansa hoito on asianmukaista. On muistettava, että päivystysaika maanantaista perjantaihin kestää 16 tuntia ja alkaa tavanomaisen kahdeksan tunnin työpäivän jälkeen, että lauantaina päivystys kestää 25 tuntia, sunnuntaina 22 tuntia 45 minuuttia ja että lääkärillä on kaiken kaikkiaan kuusi päivystysvuoroa kuukaudessa.

40. Landeshauptstadt Kiel ja oikeudenkäynnissä väliintulijoina olleet viisi hallitusta ovat korostaneet useaan kertaan, että päivystys Espanjassa poikkeaa Saksassa suoritetusta päivystyksestä siten, että Saksassa lääkäri voi nukkua, kun taas Espanjassa lääkärit tekevät työtä keskeytyksettä yli 30 tuntia. Asianomaiset perustavat tämän tiedon asiassa Simap[27] annetun tuomion 23 kohtaan.

27 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia.

41. Haluaisin hieman täsmentää edellä esitettyä. On selvää, että tuomion kyseisen kohdan kohteena olevat ensiapuyksikköjen lääkärien työolot Espanjassa poikkeavat Saksassa toimivien lääkärien työoloista. On kuitenkin otettava myös huomioon, että yhteisöjen tuomioistuin rajoittuu kyseisessä kohdassa esittämään ennakkoratkaisupyynnössä annetun kuvauksen, jossa puolestaan toistetaan kirjallisesti pääasian kantajan, julkisen terveydenhuollon alalla toimivien lääkärien ammattiyhdistyksen väitteet. Kyseessä eivät näin ollen ole kansallisen tuomioistuimen vahvistamat tosiseikat.

42. Toisaalta espanjalaisten lääkärien työolot eivät aina välttämättä ole huonommat kuin vastaavien saksalaisten lääkärien. Kyseisen tuomion 24 kohdassa todetaankin, että espanjalaiset lääkärit päivystävät tietyissä kunnissa yhdentoista päivän välein, kun taas Jaegerin on ilmeisesti päivystettävä kuusi kertaa kuukaudessa.

43. Yleisesti tiedetään joka tapauksessa, että Espanjassa samoin kuin sen naapurimaissa, joissa terveydenhuollon taso on sama, hoidon tarve vähenee öisin. Näin ollen ei juuri voida katsoa, että lääkäreiltä vaaditaan joka toinen päivä yli 30 tunnin keskeytymättömiä työpäiviä, kuten edellä mainitussa tuomion 23 kohdassa todetaan.

Asiassa Simap esitettyihin ennakkoratkaisukysymyksiin vastattaessa ei tosin käsitelty sitä, miten lääkärit käyttävät työsuoritusten välistä aikaa päivystysvuoroissa. Tämän seikan käsittelemättä jättämisestä ei kuitenkaan voida päätellä, etteivät lääkärit voisi niinä hetkinä, joina heillä ole mitään tekemistä, heittäytyä sänkyyn, lukea tai katsella televisiota. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin osoitti olevansa tietoinen tästä seikasta todetessaan tuomion 48 kohdassa, että "— — *vaikka todellisuudessa tehty työ vaihtelee olosuhteiden mukaan*,[28] näille lääkäreille asetetun velvollisuuden olla paikalla ja käytettävissä työpaikalla harjoittaakseen ammattitoimintaansa on katsottava kuuluvan heidän tehtäviensä suorittamiseen".

44. Saksan hallituksen asiamies kiinnitti asian suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimen huomiota niihin vakaviin seurauksiin, joita asiassa Simap noudatetun oikeuskäytännön soveltamisesta olisi Saksan terveydenhuoltojärjestelmään. Hän esitti esimerkiksi, että henkilökunnan tarve lisääntyisi 24 prosenttia ja tarvittaisiin 15 000—27 000 ylimääräistä lääkäriä, kun heitä Saksassa tällä hetkellä on työttöminä vain 7 000.

Tässä yhteydessä haluaisin tuoda esiin, että direktiivin 93/104/EY johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa todetaan, että työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistäminen työssä on tavoite, joka ei saa väistyä puhtaasti taloudellisten arvojen edestä. Toisaalta Saksan työmarkkinat eivät joudu turvautumaan yksinomaan saksalaisiin lääkäreihin, vaan ne ovat avoimia muissa jäsenvaltioissa tutkinnon suorittaneille lääkäreille, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan Saksassa.[29]

45. Lääkärille annettu mahdollisuus levätä silloin, kun häntä ei kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja, ei muuta sitä tosiseikkaa, että hänen on päivystäessään oltava sairaalassa työnantajan käytettävissä harjoittaakseen ammattiaan, tosin keskeytyksin. Jos direktiivin 93/104/EY 2 artikla 1 kohdassa annetuista perusteluista kaksi täytetään, on myönnettävä, että edellä kuvatuissa oloissa suoritettu päivystysaika on kokonaisuudessaan työaikaa.

B *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

46. Tuomioistuin tiedustelee tällä kysymyksellä, onko sellainen kansallinen säännöstö direktiivin 93/104/EY 3 artiklan vastainen, jossa sairaalassa päivystävän lääkärin toimettomat hetket luonnehditaan

28 — Kursivointi tässä.

29 — Lääkäreiden vapaan liikkuvuuden sekä heidän tutkinto-todistustensa, todistustensa ja muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojensa vastavuoroisen tunnustamisen helpottamisesta 5 päivänä huhtikuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 165, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 6.10.1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/50/EY (EYVL L 291, s. 35).

lepoajaksi, koska asianomainen on sairaalan tiloissa ja työskentelee ainoastaan, kun hänet kutsutaan suorittamaan työtoimeksiantoja.

Vastaus tähän kysymykseen esitetään epäsuorasti edellä. Koska direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 2 kohdassa määritellään lepoajaksi kaikki, mikä ei ole työaikaa, ei päivystysvuoroja, jotka suoritetaan olemalla sairaalassa, voida laskea edes osittain lepoajaksi, sillä ne ovat kokonaisuudessaan työaikaa.

47. Direktiivin 3 artiklassa säädetään, että voidakseen levätä päivittäin työntekijöillä on oltava vähintään 11 tunnin pituinen keskeytymätön lepoaika 24 tunnin jakson aikana.

48. On totta, että kyseistä lainsäädännöllistä tekniikkaa käyttäen [30] direktiivin 93/104/EY 17 artiklan 2 kohdan 2.1 alakohdan c alakohdan i alakohdassa sallitaan, että laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä tai työehtosopimuksilla voidaan määritellä poikkeuksia muun muassa 3 artiklasta edellyttäen, että kyseisille työntekijöille annetaan vastaavanlaiset korvaavat lepoajat tai asianmukainen suojelu, kun on kyse toiminnasta, jolla on taattava keskeytymätön hoito sairaaloissa tai vastaavissa laitoksissa.

49. Kuitenkaan, kuten komissio on perustellusti todennut, 17 artiklassa ei mainita 2 artiklaa, jossa määritellään työaika ja lepoaika, säännökseksi, josta jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksia, ja näin ollen näitä kahta käsitettä on sovellettava yhdenmukaisesti unionin kaikissa jäsenvaltioissa.

50. Tarvittaessa voidaan antaa vielä toinenkin syy, jonka perusteella toimettomia hetkiä päivystyksen aikana ei voida katsoa lepoajaksi. Vaikka lepoaikaa voidaan 17 artiklan mukaisesti lyhentää, ymmärtääkseni niiden lepotuntien, joista henkilö, jota tämä käsite koskee, nauttii, on oltava keskeytymättömiä, kun otetaan huomioon, että 3 artiklan tavoitteena on taata työntekijöiden terveys ja turvallisuus.

30 — Supiot, A., "À la recherche de la concordance des temps (à propos de la Directive européenne 'Temps de travail' n° 93/104 du 23 novembre 1993)", *The Regulation of Working Time in the European Union, Gender Approach*, op. cit., s. 108: "— — la Directive 93/104 — — est un texte du plus grand intérêt. Non pas qu'il s'agisse d'un modèle d'art législatif! Bien au contraire, il exprime toutes les contradictions et difficultés qui parcourent la question de l'organisation du temps dans la société européenne en cette fin de siècle. C'est un texte schizophrène, dont la première partie (articles 1 à 16) pose des règles que la seconde (articles 17 et 18) s'emploie à priver de tout effet impératif".

Toiminnan luonteenkaan vuoksi ei päivystyksen, johon kuuluu paikallaolo, toimettomia hetkiä eikä niiden kestoa voida ennalta tietää. Tällaisissa olosuhteissa työntekijälle ei taata tietyn tuntimäärän pituista keskeytymätöntä lepoa, vaikka hänen käytössään on sänky. Näin ollen direktiivin 93/104/EY 3 artiklan vastaista on myös se, että kyseisten hetkien katsotaan olevan osa keskeytymätöntä lepoa, johon työntekijällä on oikeus 24 tunnin jakson aikana.

52. Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että sellainen kansallinen säännöstö on direktiivin 93/104/EY 2 ja 3 artiklan vastainen, jossa sairaalassa päivystävän lääkärin toimettomat hetket katsotaan lepoajaksi silloin, kun hän on sairaalan tiloissa eikä häntä kutsuta suorittamaan työtoimeksiantoja.

C Kolmas ja neljäs ennakkoratkaisukysymys

51. Landeshauptstadt Kiel on myös katsonut, ettei työntekijän lepoaika tarkoita sitä, että hän voi käyttää aikaansa miten haluaa.

Voin yleisesti ottaen yhtyä edellä esitettyyn näkemykseen. Olen eri mieltä kuitenkin siltä osin, kuin kyseessä on sellaisen säännöstön tulkinta, jossa annetaan turvallisuutta ja terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset työajan järjestämistä varten. Työntekijällä on voidakseen levätä oltava mahdollisuus irrottautua työilmapiiristä tiettyjen yhtäjaksoisten tuntien ajan. Tässä onnistutaan ainoastaan, jos hän pääsee eroon jännittyneisyydestä, jota työpaikalla käytettävissäolo aiheuttaa.

53. Saksalainen tuomioistuin tiedustelee näillä kahdella kysymyksellä, jotka liittyvät toisiinsa ja joita mielestäni on tarkasteltava yhdessä, onko sellainen kansallinen säännöstö, kuten työaikalain 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 2 momentti, direktiivin 93/104/EY vastainen, kun otetaan huomioon, että sairaalassa tehtyjä päivystys- tai takapäivystysvuoroja varten ensin mainitussa sallitaan se, että lääkärin työaikaa vastaava 11 tunnin keskeytymättömän lepoajan lyhentäminen voidaan tasata muina aikoina, jos työtoimeksiannot eivät kestä yli puolta lepoajasta, ja että viimeksi mainitussa annetaan mahdollisuus sopia yleisissä tai työpaikkakohtaisissa työehtosopimuksissa, että lepoajat mukautetaan tällaisen päivystystoiminnan erityispiirteisiin, erityisesti että lepoajan lyhentäminen voidaan tasata myös muina aikoina.

54. Edellä esitetyllä tavalla muotoiltuun kysymykseen vastattaessa on erotettava toisistaan toimet, joita lääkäri suorittaa päivystäessään paikalla sairaalassa, ja toimet, joita hän suorittaa takapäivystyksen aikana.

55. Ensin mainitussa tapauksessa, kuten olen jo todennut ensimmäiseen kysymykseen ehdottamassani vastauksessa, lääkärin päivystysaika kokonaisuudessaan on direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua työaikaa. Näin ollen ei voida katsoa, että toiminnan keskeytykset päivystyksen aikana vähentäisivät päivittäistä lepoa, sillä tällaisessa tilanteessa oleva lääkäri työskentelee eikä lepää.

Näin ollen sellainen kansallinen säännöstö on direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdan vastainen, jossa sairaalassa tehtyjä päivystys- tai takapäivystysvuoroja varten sallitaan se, että lääkärin työaikaa vastaava 11 tunnin keskeytymättömän lepoajan lyhentäminen voidaan tasata muina aikoina, jos työtoimeksiannot eivät kestä yli puolta lepoajasta, ja annetaan mahdollisuus sopia yleisissä tai työpaikkakohtaisissa työehtosopimuksissa, että lepoajat mukautetaan tällaisen päivystystoiminnan erityispiirteisiin, erityisesti että lepoajan lyheneminen voidaan tasata myös muina aikoina.

56. Mielestäni on yllättävää, että saksalainen tuomioistuin on laajentanut kolmannen ja neljännen kysymyksen koskemaan lääkärien suorittamaa takapäivystystä. Tuomioistuin ei selvitä ennakkoratkaisupyynnössään syitä, jotka ovat johtaneet sen kiinnostumaan tästä asiasta. Sen sijaan se tuo esiin, että Jaegerin riitautettu toiminta koskee sairaalassa paikalla suoritettavaa päivystystä. [31]

Kyseessä on olettamus, jolla ei ole yhteyttä pääasiaan. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin ei voi antaa riittävän hyödyllistä vastausta. [32] On kuitenkin syytä tarkastella asiaa hieman.

57. Takapäivystystä suorittavien lääkärien tilanne poikkeaa paljon päivystävien lääkärien tilanteesta. Yhteisöjen tuomioistuin

31 — Pääasian asianosaiset vahvistivat asian suullisessa käsittelyssä esitettyyn kysymykseen antamassaan vastauksessa, että Jaegerin päivystysvuorot suoritetaan aina sairaalassa paikalla ollen.

32 — Barav, A., "Le renvoi préjudiciel" *in Justices* nro 6, avril/juin 1997, s. 1 ja sitä seuraavat sivut, erityisesti s. 9.

on korostanut tätä seikkaa asiassa Simap [33] annetun tuomion 50 kohdassa ja todennut, että ensiapuyksikössä työskentelevät lääkärit päivystävät siten, että heidän edellytetään olevan jatkuvasti tavoitettavissa ilman, että heidän kuitenkaan täytyisi olla paikalla terveydenhoitolaitoksessa. Vaikka he ovat työnantajansa käytettävissä sikäli, että heidät on voitava tavoittaa, tässä tilanteessa lääkärit voivat järjestää ajankäyttönsä siten, että heillä on vähemmän velvoitteita, ja keskittyä omiin asioihinsa. Näin ollen ainoastaan todelliseen ensiaputoimintaan liittyvää aikaa on pidettävä direktiivissä 93/104/EY tarkoitettuna työaikana.

58. Direktiivin 93/104/EY 17 artiklan 2 kohdan 2.1 alakohdan c alakohdan i alakohdassa sallitaan, että jäsenvaltiot määrittelevät poikkeuksia 3 artiklassa säädettyyn 11 tunnin keskeytymättömään vähimmäislepoaikaan, "kun on kyse toiminnasta, jossa tarvitaan jatkuvaa palvelua, erityisesti palvelut — —, jotka liittyvät sairaaloiden tai vastaavien laitosten — — järjestämään vastaanottoon, hoitoon ja/tai huolenpitoon". Edellytyksenä on kuitenkin, että poikkeukset määritellään laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä tai työehtosopimuksilla taikka työmarkkinaosapuolten välisillä sopimuksilla.

33 — Ks. edellä alaviitteessä 10 mainittu asia.

On selvää, että kyseisen säännöksen mukaisesti lääkärin päivittäistä vähimmäislepoaikaa voidaan lyhentää tai mukauttaa tilanteeseen, jos edellä esitetty edellytys täytetään ja jos hänelle annetaan vastaava korvaava lepoaika, ja että sellaisissa poikkeustapauksissa, joissa tämä ei ole mahdollista, hänelle varmistetaan välttämätön suojelu.

59. Edellä esitetyn perusteella on todettava, että lääkärien takapäivystyksen työaikaa, joka on vähemmän kuin puolet lepoajasta, vastaavan päivittäisen 11 tunnin lepoajan lyhentämisen tasaaminen muina aikoina sekä lepoajan mukauttaminen tämän tyylisen päivystyksen erityisyyteen ja erityisesti kyseisen lyhentämisen tasaaminen muina aikoina voivat kuulua direktiivin 93/104/EY 17 artiklan 2 kohdan 2.1 alakohdan b alakohdan i alakohdan soveltamisalaan.

D *Viikoittaisen työajan enimmäispituus*

60. Saksalainen tuomioistuin ei ole kiinnostunut direktiivin 6 artiklan tulkinnasta. Kyseisen artiklan mukaan keskimääräinen työaika jokaisena seitsemän päivän jaksona, ylityö mukaan lukien, on enintään 48 tuntia. Tätä artiklaa on kuitenkin mie-

lenkiintoista tarkastella, sillä virkaehtosopimuksen 15 §:ssä sallitaan, että viikoittainen työaika on tietyissä tapauksissa 60 tuntia 30 minuuttia, ja Jaeger työskentelee omien laskelmiensa mukaan lähes 51 tuntia viikossa, mukaan lukien päivystysjaksot.

61. Direktiivin 93/104/EY 17 artiklassa sallitaan se, että jäsenvaltiot määrittelevät poikkeuksia 6 artiklasta ainoastaan 1 kohdassa esitetyissä tapauksissa, "kun kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi työajan pituutta ei mitata ja/tai määritellä ennalta tai työntekijät voivat itse päättää siitä ja erityisesti kun on kyse a) johtavassa asemassa olevista tai muista henkilöistä, joilla on itsenäinen päätöksentekovalta, b) työskentelystä perheessä tai c) työntekijöistä, jotka suorittavat uskonnollisia toimituksia kirkoissa ja uskonnollisissa yhteisöissä".

Koska 6 artikla ei kuulu 2 kohdassa mainittuihin säännöksiin, joissa viitataan toimintaan, jossa tarvitaan sairaaloissa tai vastaavissa laitoksissa tarjottavaa jatkuvaa palvelua, jäsenvaltiot eivät voi 17 artiklan nojalla suostua siihen, että viikoittaista työaikaa pidennetään päivystyksessä suoritettavan palvelun vuoksi.

62. Direktiivin 18 artiklan mukaan jäsenvaltiolla on mahdollisuus olla soveltamatta 6 artiklaa ottaen kuitenkin huomioon työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelua koskevat yleiset periaatteet ja edellyttäen, että se toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan tietyt 1 kohdan b alakohdan i alakohdassa luetellut tulokset. Ei ole kuitenkaan osoitettu, että saksalainen lainsäätäjä olisi turvautunut tähän säännökseen pidentääkseen terveydenhuoltoalan viikoittaista työaikaa [34] tai että kyseisessä artiklassa mainitut toimenpiteet olisi toteutettu.

63. Näin ollen katson, samoin kuin komissio, että edellä kuvattu säännöstö, joka koskee lääkärien sairaaloissa Saksassa suorittamia päivystysvuoroja, on direktiivin 93/104/EY 6 artiklan 2 kohdan vastainen, sillä siinä sallitaan 48 tuntia pidempi viikoittainen työaika.

34 — Saksan hallituksen asiamies vahvisti tämän äärimmäisen esimerkin asian suullisessa käsittelyssä. Komissio ilmoitti, että Yhdistynyt kuningaskunta on ainoa jäsenvaltio, joka on käyttänyt direktiivin 93/104/EY 18 artiklassa annettuja mahdollisuuksia.

VIII Ratkaisuehdotus

64. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Landesarbeitsgericht Schleswig-Holsteinin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Lääkärin sairaalassa paikalla suorittama päivystys on kokonaisuudessaan tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 23 päivänä marraskuuta 1993 annetussa neuvoston direktiivissä 93/104/EY tarkoitettua työaikaa, myös silloin, kun hänellä on mahdollisuus nukkua toimettomina hetkinä.

2) Sellainen kansallinen säännöstö on direktiivin 93/104/EY 2 ja 3 artiklan vastainen, jossa sairaalassa päivystävän lääkärin toimettomat hetket määritellään lepoajaksi silloin, kun hän on sairaalassa hänelle osoitetuissa tiloissa eikä hänen työpanostaan tarvita.

3) Sellainen kansallinen säännöstö on direktiivin 93/104/EY 2 artiklan 1 kohdan vastainen, jossa sallitaan se, että lääkärin työaikaa vastaava 11 tunnin keskeytymättömän lepoajan lyhentäminen voidaan tasata muina aikoina, jos työtoimeksiannot eivät kestä yli puolta lepoajasta, ja jossa annetaan mahdollisuus sopia yleisissä tai työpaikkakohtaisissa työehtosopimuksissa, että lepoajat mukautetaan tällaisen päivystystoiminnan erityispiirteisiin, erityisesti että kyseinen lepoajan lyheneminen voidaan tasata myös muina aikoina.

Direktiivin 93/104/EY 17 artiklan 2 kohdan 2.1 alakohdan b alakohdan i alakohdassa sallitaan sen sijaan tietyin edellytyksin sekä lääkärien takapäivystyksen työaikaa, joka on vähemmän kuin puolet lepoajasta, vastaavan päivittäisen 11 tunnin lepoajan lyhentämisen tasaaminen muina aikoina, että lepoajan mukauttaminen tämän tyylisen päivystyksen erityisyyteen ja erityisesti kyseisen lyhentämisen tasaaminen muina aikoina.

65. Siinä tapauksessa, että yhteisöjen tuomioistuin katsoo aiheelliseksi tarkastella direktiivin 93/104/EY 6 artiklaa, ehdotan seuraavaa tulkintaa:

Direktiivin 93/104/EY 6 artiklan 2 kohdassa ei sallita, että jäsenvaltio, joka ei ole soveltanut 18 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohtaa, hyväksyy 48 tuntia pidemmän viikoittaisen työajan ja laskee lepoajaksi lääkärien sairaaloissa paikalla suorittamiin päivystysvuoroihin sisältyneet toimettomat hetket.